

UNIVERSITATEA DIN PITEȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE, ISTORIE, LITERE ȘI ARTE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOLOGIE

**MODALITĂȚI DE TRANSPUNERE A MITULUI ÎN
TIPARELE LITERATURII MODERNE**

**(*ULISE*, DE JAMES JOYCE, STUDIU DE CAZ, CRITICA
LITERARĂ, TEXTUL *SUB SPECIE TEMPORIS NOSTRI*)**

-REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT-

Coordonator științific:

prof. univ. dr. Petru PISTOL

Doctorand:

Simona-Maria MĂRĂCINE

PITEȘTI

2017

CUPRINS

Introducere în problematica tezei de doctorat

I. Textul ca viață, viața ca text

I.1. La început a fost *mitul*...

I.2. Introducere sublimată în viața și opera lui J. Joyce. Starea de consecvență a lui James Joyce

I.3. Aproximări despre ceea ce înseamnă mesaj

I.4. Elemente din teoria stilului pentru interpretarea operei lui James Joyce

I.5. Modalitatea romanescă a lui Joyce. Caracterul autobiografic. Fluxul conștiinței

I.6. Receptarea lui James Joyce în cultura și literatura română

I.6.1. Bibliografia operei lui J. Joyce. Traducerea romanului „*Ulise*”

I.6.2. Constantin Brâncuși și James Joyce, proiecții asupra culturii românești

I.6.3. „Sub Dublinul lui Joyce curge fluviul homeric”. Clasifierea romanului

I.6.4. Mircea Mihăieș, despre *Ulysses*

II. Hermeneutica textului

II.1. Poietica scrierii romanului „*Ulise*”

II.2. Considerații despre psihanaliză și opera lui James Joyce

II.3. Despre naratologie și James Joyce

II.4. Odiseea, Ulise și cercurile hermeneutice

II.5. Interpretând opera lui James Joyce, conexiuni cu Wagner și Nietzsche

II.6. Ithaca - text, literaritate, hermeneutică

II.7. Ulise

II.8. Penelopa

II.9. Ulise, James Joyce, Nabokov și conceptul de text

Concluzii

Bibliografie

MODALITĂȚI DE TRANSPUNERE A MITULUI ÎN TIPARELE LITERATURII MODERNE

(*ULISE, DE JAMES JOYCE, STUDIU DE CAZ, CRITICA LITERARĂ,
TEXTUL SUB SPECIE TEMPORIS NOSTRI*)

Rezumat

Teza de doctorat cu titlul *Modalități de transpunere a mitului în tiparele literaturii moderne (Ulise de James Joyce, studiu de caz, critica literară, textul ca metodă, sub specia temporis nostri)* a fost concepută ca o viziune inovatoare asupra conceptului mitic, devenit, prin multitudinea interpretărilor sale, un veritabil *complex* tematic.

Ne-am propus urmărirea esențialității operei lui James Joyce, receptată în cultura și literatura română, dar nu numai. Am considerat utilă intersecția dintre *sincronie* și *diacronie*, pe care am urmărit-o de-a lungul analizei fenomenului atotcuprinzător și datorator de sens al *mitului*, de netăgăduit, punctul de origine al literaturii universale.

Ca *diacronie*, și punct esențial în ceea ce privește originalitatea lucrării, am urmărit cum a fost receptată în cultura română opera lui James Joyce. Neputând purcede spre analizarea capodoperelor secolului al XX-lea fără a examina *sămânța mitică*, așadar, pornind de la convingerea că mitul există în orice ființă, lucru sau loc, asigurându-și astfel eternitatea în spațiu și timp și cunoscând ceea ce s-a scris în literatura română despre James Joyce, am adăugat și contribuția noastră originală.

Sincronia provine din folosirea hermeneuticii, stilisticii, psihanalizei, criticii tematice, fonologiei în interpretarea textelor lui James Joyce.

Astfel, *originalitatea lucrării* provine din câteva elemente:

a. receptarea critică a operei lui James Joyce în cultura română;

b. conotațiile dintre opera lui James Joyce și Constantin Brâncuși în cultura universală și română; am emis apoi viziunea noastră asupra acestei conexiuni;

c. urmărirea momentelor esențiale în traducerea și interpretarea operei lui James Joyce în cultura română: Mircea Ivănescu și recentul volum al lui Mircea Mihăieș, focalizând structuralitatea fiecăruia, propunând interpretări complementare sau diferite;

d. referitor la utilizarea limbajului, am urmărit și comparația dintre *Ulise* și editarea operei lui Mihai Eminescu, de către Perpessicius, Petru Creția, ori Cătălin Cioabă;

e. aplicarea *metodei hermeneutice*, interpretând capitolele *Ithaca*, *Penelopa* și *Ulise*;

f. efectuarea unei sinteze a gândirii psihanalitice, de-a lungul timpurilor, subliniind și contribuția românească, romanul *Ulise* putând fi considerat și o istorie a mentalităților;

g. raportările la Nietzsche și Wagner ne-au amintit unul dintre preceptele filozofului, conform căruia *orice formă de înnoire este o formă de fidelitate*. Muzicianul Wagner și Joyce pot însemna tragicul ca limită și depășire sau sfârșitul continuu;

h. am încercat să formulăm fraze și sintagme după principiul muzicalității, folosit și de James Joyce.

Structura lucrării respectă delimitarea stabilită de titlul acesteia, *alegerea temei* fiind determinată de interesul crescut față de întreaga creație a lui James Joyce, dar în special față de romanul *Ulise*. Fiind receptat cu deosebită reticență și etichetat drept un roman *murdar*, *blasfematoriu și imposibil de citit*, acesta lansează o provocare spre lectură, re-lectură, analiză, re-analiză, adevărind spusele autorului însuși, care, întrebând fiind de ce a decis să scrie un roman atât de greu, într-un stil atât de dificil, a răspuns : „Pentru a le da de lucru criticilor pe următorii trei sute de ani”.

Într-adevăr, urmărind și în ansamblu opera lui James Joyce, constatăm că a schimbat fața literaturii secolului al XX-lea și nu numai. Ca structură de adâncime, dar și de suprafață, James Joyce a participat la cele mai importante evenimente din ontologia, estetica și avangarda secolului al XX-lea.

Opera sa, în configurație și limba, au prelungit o influență puternică a câtorva personalități precum T. S. Elliot, Ezra Pound, William Faulkner, Vladimir Nabokov.

Am putea afirma că James Joyce este, așa cum personajul său Stephen Dedalus spunea despre artist: "ca Atotputernicul/Dumnezeu al creației în interiorul, ori înapoia, ori dincolo/pe partea cealaltă ori mai presus de/deasupra lucrării sale, invizibil, purificat de existența cotidiană, nepăsător, tăindu-și unghiile". Prin urmare, personalitatea literară a lui Joyce nu este mai puțin torturată, iar în opera sa, obsesia vieții secrete a sufletului nu este mai puțin inevitabilă.

Oriunde, în *Cei din Dublin* (1914), *Portret al artistului în tinerețe* (1916), chiar *Exil* (1918) la fel ca și în *Ulise* (1922) și în *Finnegans Wake* (1916), modul de construcție al cuvintelor și efectul ultim al întregului poartă amprenta și intensitatea efortului ultim de a obține un recent uzaj creator al limbii. *Portret al artistului în tinerețe* trebuie înțeles ca o confesiune patetică: revolta unui tânăr/unei ființe tinere, care nu s-a găsit încă pe sine și ale cărui răspunsuri la chemarea vieții sunt interogative, din punct de vedere al structurii, *Portret al artistului la tinerețe* fiind un roman poetizat excepțional.

Am tratat aceste teme din opera lui James Joyce în capitolul *Starea de consecvență a lui James Joyce*, ca o formă de introducere în opera excepționalului scriitor.

Prolegomenele din acest capitol le-am continuat în capitolul: *Viața ca operă, opera ca viață* (metatextualitate). Aici am structurat succint opera, mai ales prin trimiteri, a lui James Joyce.

Pentru a înțelege ceea ce înseamnă mesajul unui text, am conceptualizat ceea ce înseamnă complexul tematic în sine. Am citat ce este mesajul și textul, interpretând afirmații foarte vechi sau foarte noi scrise de: Parmenide, Hegel, Heidegger, Julia Kristeva, Roland Barthes, Gabriel Liiceanu, Ștefan Vlăduțescu.

Capitolul *Elemente din teoria stilului pentru interpretarea operei lui James Joyce* dezvoltă elemente ale stilului, cum ar fi: denotația, conotația, contextul, ocurența, variabilitatea, sincronia, diacronia, energia plasticizantă, energia de contact, *le langage et l'expérience humaine, langue și parole*.

Este evident că opera lui James Joyce are un caracter autobiografic, fiind o modalitate romanescă. Au fost dezvoltate aceste idei în capitolul cu titlul amintit mai sus.

Bibliografia operei lui James Joyce este un capitol important în teza noastră, în care am demonstrat preocuparea oamenilor de cultură români pentru a interpreta opera lui James Joyce.

Printre aceștia se enumeră și Andrei Brezianu, care, în *Ulysses - parodie și rodnicie* (1972, reprodus în *Odiseu în Atlantic*, Ed. Dacia, 1977) urmărește sensul romanului joycean ca *rezultat ultim al metamorfozării și parodierii multisekulare a personajului lui Homer*, sense ce înglobează toate componentele armonioase și contradictorii - ale chintesenței de umanitate medie pe care, cu necesitate, simțim că o întruchipează, în ultimă instanță, *Odiseu*.

Studiul lui Andrei Brezianu, *Corpul alegoric* (1973, reprodus în op. cit.), se focalizează asupra romanului *Ulise*, ca o epopee a corpului uman. Analiza textului, interpretarea corpului uman, între anatomie și reflexivitate, acribia hermeneutică, demonstrează aspirația lui James Joyce pentru a întruchipa opera totală, perfectă, un *substitut laic* al Bibliei, așa cum este *Ulise*.

Un alt moment important în receptarea operei lui James Joyce este afirmația lui Andrei Brezianu din studiul *James Joyce și mențiunea bătăliei de la Plevna în Ulysses* (din același volum - *Odiseu în Atlantic*). Aici, cercetează, folosind fișierele Bibliotecii de la British Museum, cum este prezentată Plevna în *Ulise*, ca apoi să formuleze memorabil: "O restituire după un secol: prima monografie europeană despre războiul de la 1877."

Între interpreții operei lui James Joyce îi cităm pe: Dan Grigorescu, Ștefan Stoenescu, Andrei Brezianu, Alexandru Șerban, Radu R. Șerban. Ion Ianoși aserțiunează că *Ulise* poate fi prins dincolo de specificul lui inalterabil și ireductibil la altceva, într-un arc problematic al cărui poli să fie *Tractus logico-philosophicus* al lui Ludwig Wittgenstein (1921) și *Ființă și timp* al lui Martin Heidegger (1927).

Dacă cele două tratate discută concepte celebre, cum ar fi ființa și auroralitatea, Joyce va veni cu psihanaliza trupului, la modul freudian sau nu, complementar, holistic.

Un palier specific pentru interpretarea operei lui James Joyce este traducerea și editarea *Correspondentei* (Ed. Univers, 1983). Prefața, selecția scrisorilor, traducerea, notele și tabelul cronologic, sunt semnate de Radu Lupan. Scrisorile datează din perioada 1900-1941 și aparțin

scriitorului, editorilor săi, prietenilor săi, unor personalități literare ca Ezra Pound, T. S. Elliot, W. B. Yeats, H. G. Wells.

Afirmația lui Joyce referitoare la intenția sa este lămuritoare: "E un poem epic a două rase (Israelita-Irlandeza) și, în același timp, un ciclu al trupului omenesc și totodată o mică Istorie (storiella) a unei zile (vieți)... E, de asemenea, un fel de enciclopedie. Intenția mea este să transpun mitul *sub specie temporis nostri*. Fiecare aventură (adică, fiecare ceas, fiecare organ, fiecare artă fiind interconectată, interrelaționată în schema structurală a întregului) trebuie nu numai să determine, dar chiar să creeze propria sa tehnică."

Apoi, traducerile în limba română ale operei *Ulise* au parcurs câteva etape. Se cuvine să amintim aici, în esență, pe Mircea Ivănescu. Înaintea lui, nu valoric, ci cronologic, se găsește Frida Papadache, care tradusese primele cărți ale lui James Joyce, *Oamenii din Dublin* și *Portet al artistului în tinerețe*. Mircea Ivanescu este de părere că această carte, poate mai mult decât oricare altă producție a ingeniului modern, se cerea încercată într-o limbă ale cărei posibilități de expresivitate sunt oricum comparabile cu oricare altă limbă a culturii moderne.

Andrei Pleșu a aserționat: "Nicio capodoperă n-ar trebui să se socotească născută pe deplin, înainte de a fi tradusă în toate limbile pământului. Abia atunci, plimbată pe fiecare treaptă a Turnului Babel, adundându-i puterile din duhul fiecărui popor, al fiecărui trib, al ultimului dialect vorbit pe lume, ea ar fi într-adevăr vie, cu toate măduarele dezmoțite, mai aproape cu un pas de idiomul universal al originilor."

Un alt segment al lucrării, intitulat *Constantin Brâncuși și James Joyce în cultura română* subliniază înrudirea dintre cele două mari personalități, prin creație. În cartea lui Ionel Jianu: *Constantin Brâncuși - viața și opera* este reprodusă, după C. Gieidion Welcker, o reflecție a lui Joyce privitoare la Brâncuși: "Marile mișcări care au dezlanțuit revoluțiile spiritului s-au născut din visurile și viziunile unui cioban al colinelor pentru care Pământul nu este un câmp cultivat, ci o Mumă vie."

Am înregistrat și contribuțiile unor personalități precum Petre Pandrea, Dan Grigorescu, Ștefan Stoenescu.

Despre morfologia romanului am vorbit în subcapitolul intitulat *Despre clasificarea romanului*.

Din bibliografia românească am folosit acum, mai ales, afirmațiile lui Nicolae Manolescu din volumul său, *Arca lui Noe*. Nicolae Manolescu formulează memorabil în acest studiu numeroase aserțiuni dintre care reținem: *Sub Dublinul lui Joyce curge fluviul homeric*.

Unul dintre cei mai importanți profesori universitari actuali, scriitor, eseist, prozator, critic literar, a scris o carte epocală despre James Joyce intitulată: *Ulysses, 732, romanul romanului*.

Profesorul universitar timișorean Mircea Mihăieș începe studiul său, *Cele trei geografii ale lui Ulise*, cu un citat reprezentativ al lui William Faulkner: "De Ulysses trebuie să te apropii așa cum se apropie predicatorul baptist, analfabet de Vechiul Testament: cu credința". Mărturisim că subscriem și noi acestei convingeri.

Mircea Mihăieș va inventaria momentele esențiale din receptarea romanului *Ulise*. Am putea aminti aici și alte teorii expuse de Welleck și Warren, de Nicolae Manolescu și Eugen Simion, după care fiecare operă își are vârsta ei. Sunt opere, de literatură și artă care au fost interpretate, reinterpretate la distanță de decenii, de secole, de la apariția lor. Vârstele literaturii sunt diferite în funcție de vârstele generațiilor, în funcție de grilele de lectură: stilistică, hermeneutică, statistică, poetică.

Romanul *Ulise* a declanșat de la apariția sa în 1922 *energii colosale* în universul de celuloză și spirit al modernismului. Romanul impune o abordare în care geograficul dictează ritmul, intensitatea și profunzimea narațiunii: te crezi într-o geografie reală și Joyce îți furnizează din plin informații topografice, toponimice și topometrice (susceptibile să provoace atacuri de topofobie, create de dorința de a evada din multitudinea de spații ce proliferază la infinit) - dar te descoperi dintr-o dată într-un epic imaginar. Ți se pare că un autor în pană de idei reciclează o poveste clasică, transpunând, cum o spune chiar el, sub un cuvânt *specie*, un altul *temporis* ale unui erou al Antichității. În fapt, el inventează, chiar sub ochii tăi, un nou cer și o nouă lume.

James Joyce realizează sinteza dintre scriitura irlandeză și cea englez-galeză, franceză, spaniolă și portugheză.

Geografia din istoria mentalităților, care îl cuprinde pe James Joyce, ar putea însemna următoarele paliere: Irlanda, parcursul erotic din Strâmtoarea Gibraltar, Golful Trieste, Insula Itaca, din proximitatea Kefaloniei, din preajma Greciei continentale.

Simbolurile geografice, ale geometriei geograficului, ar fi: *insula, peninsula și arhipelagul*. *Insula* poate fi reprezentată, pe lângă oraș, de claustrarea fiecărui individ în parte, un mit al izolării, înstrăinării, alienării, al retragerii în propriul eu, într-un spațiu de nepătruns. De aici și idea de „răsturnare” a mitului Homeric. Ramâne însă valabilă reactualizarea aceleiași încercări de căutare a sinelui a acestui *fiu al durerii sau om al suferinței*. *Peninsula* ar corespunde narațiunii biografice referitoare la nașterea, scrierea și destinul romanului Joycean. E o *Odisiada*, în care geografia a jucat un rol determinant. Personajul *insular*, atras de farmecul peninsulei, dar ale cărui aspirații se pierd prin sărăcia mijloacelor este Stephen Dedalus, anti-eroul, alter-ego-ul lui Joyce, protagonistul echivalent al lui Telemac din *Odiseea* lui Homer.

De la James Joyce, cu al său *Ulise*, discutăm despre fluxul conștiinței, evacuarea autorului, întâlnirea cu Sigmund Freud, cu avangarda, cu revoluțiile și războaiele secolului. De aici începe, cu translatarea de rigoare, naratologia, atunci când discutăm despre adiaforie, diegeză, metadiegeză.

Este un fapt notoriu interzicerea romanului *Ulise* la apariția sa în 1922 și chiar mai devreme, în 1920. Însă autorul considera ca problema ar trebui discutată și altfel. Fiind sfârșitul Primului Război Mondial, societatea, care tocmai ieșea din infern ar fi avut nevoie de liniște. O personalitate precum Sigmund Freud scosese straturile ascunse ale conștiinței la suprafață, adică deschisese o ușă sau, mai bine zis, a întredeschis ușa către substraturile inconștientului. O lume din care Dumnezeu fusese izgonit sau, în altfel de termeni, adoarme din când în când, nu putea fi decât a infernului, presărat cu ademenitoare, negrele diamante ale contestației.

O carte inovatoare, *Ulise*, a propus lectorului și privitorului un nou imaginar.

Paralela cu *Odiseea* lui Homer este un argument, poate printre primele, pentru a citi cartea. Secvențele originale din *Odiseea* nu ajung direct, transpuse mecanic în romanul *Ulise*. Scriitorul va prelua momente din *Odiseea* și le va dezvolta așa cum va dori. Ceea ce este foarte important în roman, coloana lui vertebrală, o constituie *tehnicele narrative*. Critica literară a convenit că ceea ce se întâmplă în *Ulise* înseamnă *crearea unei universalități a limbajului*,

ducând la dezagregarea organizării ierarhice a lumii prin forma exoterică în care aceasta este zugrăvită.

Homer propune, în același timp, scriitura, *limbajul ca desfășurare epică și stilul ca desfășurare a mitului*. James Joyce, prin germinările din opera sa, justifică mitul prin rescrierea acestuia. Aura mitologică a lui Homer se transformă într-o focalizare modernă, ba chiar postmodernă, a unui topos.

Toposul din opera lui James Joyce dacă neagă, fie și parțial, originile, instituie, de fapt, alte origini, așa cum o făcea și Constantin Brâncuși în sculptura sa.

Înainte, însă, de a discuta cercurile hermeneutice, prin care am interpretat *Odissea* și *Ulise*, am stabilit câteva coordonate ale naratologiei influențate de revoluția din tehnicile românești determinată de opera lui James Joyce. Ca subiectivitate, James Joyce va determina o reacție contrară prin deteriorarea apariției teoreticienilor obiectivității suverane.

Cercetările lui George Blin, Jean Pouillon, Tzvetan Todorov, Gérard Genette, Jaap Lintvelt, discută despre focalizare, adiaforie, text, metatext, narator, intertextualitate. Există însă o replică celebră, potrivit căreia: câtă analiză, atâta creație, câtă creație, atâta analiză, câtă durere, atâtea opere mari.

Este necesară această amintire a lecției-sinteză de naratologie europeană pentru a o întâmpina cu sintagma lui G. Ibrăileanu: creația și analiza, adică viața de la conștient la inconștient este substanța romanului.

Urmărind sistemul de relații dintre texte al lui Palimpsestos – transtextualitate, intertextualitate, metatextualitate, arhitextualitate și hipertextualitate – am stăruit mai mult asupra conceptului de *intertextualitate*, propus în 1967 de Julia Kristeva, conform căreia el reprezintă o *încrucișare într-un text a unor enunțuri împrumutate altor texte sau transpunerea unuia sau mai multor sistem(e) de semne într-un altul*. Sau, *conceptul de intertextualitate trece în locul celui de intersubiectivitate... Un text este totdeauna inspirat de alte texte, deoarece nu există un punct zero în scriere, fiecare scris repetă în mod normal texte sau fragmente de text anterioare, care sunt absorbite și transformate într-o modalitate sau alta*.

Capitolul *Odiseea, Ulise și cercurile hermeneutice* interpretează câteva relații dintre *Odiseea* și *Ulise*. Întâlnirea tată-fiu este posibilă printr-o epifanie. Numai iluminarea sumbrelor culoare prin care-și caută fiul deziluzionat drumul deschide perspectiva revelației, întâlnirii finale și a reînțelegerii ciclului vieții. Până atunci, eroii par a rătăci într-o lume a morților, a umbrelor strănii și corupte.

În plan practic, ea induce o tensiune greu de controlat între fragmentele de monolog interior, percepute ca forme naturale de manifestare a vieții, și tehnicile narative, de-o compactă artificialitate. Încercările repetate - și nefructuoase - de a pulveriza supremația glasului interior au totuși un efect benefic.

„Or, apariția inevitabilă a unei alternative la vocile interioare duce la impas. Mitul poate exista numai dacă-l traducem în propriul nostru limbaj, re-travestindu-l în veșmintele socialului și istoricului. Un Ulise rămas prizonier al cuvintelor nematerializate în sunete ori imagini e la fel de inutil ca și o piesă de teatru, care n-a devenit niciodată spectacol viu, luminat de reflectoare și aplaudat de spectatori”, interpretează M. Mihăieș.

Urmează o recomandare devastatoare pentru tânărul James Joyce, făcută de scriitorul George Moore: *Mi-e teamă că în tine nu există suficient haos pentru a crea o lume.*

Odiseea se translatează în *Ulise* prin diegeză și diegesis. Ca structură de adâncime, trebuie să observăm, parafrazându-l pe M. Mihăieș, faptul că Leopold Bloom nu-l poate concura la măreție și vitalitate pe Odiseu, în vreme ce Molly Bloom e o Penelopă, care-și înșală bărbatul. Personajele sunt trecute prin șarja oțiosului.

Stephen nu e doar Telemah, o variantă parodică a lui Hamlet, o reîntrupare a Fiului Risipitor (sau, mai bine zis, a Fiului Jefuit), a căutătorului absolutului și frumuseții, Siegfried - a Călătorului din fabulele mistice germane ale evului de mijloc. La rândul lui, Bloom e Odiseu, e Evreul Rătăcitor, e Sindbad Marinarul, e reformatorul politic și social paranoic, e Bunul Samaritean și soțul netiranic al unei Sheherezade care tocmai își descoperă, sub ochii noștri, talentul epic.

Stephen, deși are ca ideal frumoasele sculpturi din Elada, e departe de a însemna el însuși, greșita. Mai mult, arealul psihanalitic al inconștientului, impune personajului traiectorii nebănuite...

Alt împrumut din modelele homerice este directorul Deasy, copy-paste a sacramentalului Nestor.

Capitolul *Circe*, prin toposul său desfășurat între caligrafia formelor și catagrafia realului, prezintă scene compulsive care, se desfășoară în termenii lui Freud, între familiar/nefamiliar, stranie, satisfacție, dorință, complexe, toate ajungând într-un climax infernal. Și aici, romanul dăruie mituri, paradigme culturale, folosind resursele absurdului, umor, ironie.

Capitolul *Considerații despre psihanaliza și opera lui James Joyce* este constituit pe principiul că psihanaliza constituie o modalitate de instrumentalizare pentru a interpreta opera lui James Joyce. Un parcurs în istoria filozofiei pentru a evidenția elementele utile în hermeneutica textului literar *Ulise* este condiția *sine qua non* a demersului critic. Am putea așeza și acest capitol sub cupola conceptului de *intertextualitate*. Am propus aici o sinteză a filozofiei și psihanalizei, urmând, ca fir al Ariadnei, studiul lui Loudovicos despre religie, filosofie și psihanaliză. Cum s-ar spune, un studiu care, construind mintea, luminează sufletul.

Am interpretat opera psihanalistului Jaques Lacan, discutând precepte din Descartes, Augustin, Kant, Hegel, Martin Buber, Mihai Sola, Heidegger, Freud, Levinas, Sfantul Maxim.

Demersul acesta aproximează idei, stări, pentru a configura psihanaliza în viziune lacaniana, una dintre cele mai interesante din câte există, pentru a racorda opera lui J. Joyce la paradigma culturală și existențială a secolului XX, încercând apoi dezvăluirea mesajului metatextual, acum de o ființialitate și coexistență.

Capitolul *Poietica scrierii romanului Ulysses* discută despre legăturile lui Joyce cu Irlanda, Trieste, evreii, Freud. Am urmărit apoi intertextualitatea lui James Joyce cu opera lui Wagner și a lui Nietzsche.

Imensitatea istoriei a descoperit în James Joyce o coardă neștiută, a marilor eoni, a universului dominat în egală măsură și de energia nevrotic-autodestructivă a viilor, și de umbrele opresive ale morților.

Am propus o analiză a complexului tematic, o hermeneutică, de fapt, a textului despre *Ithaca* din romanul *Ulise*, capitol pe care l-am intitulat: *Text, literaritate, hermeneutică*.

Capitolul *Ithaca* frapează, în primă instanță, prin dialogul rapid, fara rețineri, dintre Stephen Dedalus și Leopold Bloom. Totul este la vedere. Stilistica se remarcă prin *aglutinarea haotica a propozițiilor*. Perspectiva naratologică este diferită. *Ithaca* reprezintă, după cum sugerează Karen Lawrence, un punct de climax al îndepărtării cărții de literatură, desprinderea de ficțional și metamorfoza într-o entitate independentă - o pagină de ziar (în *Aeolus*), o transcriere a reveriilor unei femei (în *Penelope*).

Stephen și Bloom își parcurg drumul împreună, discutând despre muzică, literatură, Irlanda, Dublin, Paris, prietenie, dietă. În final, traiectoriile celor doi nu pot fi descrise ca fiind altfel decât paralele.

Capitolul *Penelope* reprezintă textul fluxului conștiinței unei femei care își înșală soțul pentru prima dată în după-amiaza zilei de 16 iunie 1904, limbajul nefiind filtrat sau estetizat în vreun fel. *Penelope* este unul dintre cele mai structurate capitole din *Ulise*. Deși are un limbaj obișnuit, nu se poate spune că existența lui Molly Bloom e una seacă, lipsită de literaritate. Lipsa de cenzură este rezultatul conflictului interior prin care trece protagonistă, ceea ce explică și limbajul ei colorat și direct, lipsit de conotațiile și varietatea specifice lui Stephen și lui Leopold. Capitolul *Penelope* poate fi considerat unul minimalist, dat fiind că se concentrează în mod exclusiv pe conștiința și universul lui Molly, acestea fiind caracterizate de lipsa inhibițiilor sau a altor complicații inutile în concepția protagonistei. Este un amplu capitol, cu desfășurări inedite de segmente naratoriale, pe care l-am analizat amănunțit, încercând să decelăm o idee: dacă există o cursă către *idealitatea goală*. Inversiune mitică, Molly nu-și propune să aibă acces la cunoașterea sacră, *Penelope*, dimpotrivă, o trăiește plenar. *Penelope* „povestește” o istorie sacră, adevărată, venind din *illo tempore*, ea este un erou arhetipal, venind din *centrum mundi*, Molly, în mod conștient, deși mai degrabă inconștient, „provoacă” o istorie contemporană ei, creionând un mit modern, camuflându-l în profan, chiar degradându-l.

Ulise este o capcană textuală, este un scenariu al propriei limbi, o carte despre banalitatea în esență a universului uman.

Cartea lui Joyce, discurs liber, recitit, devine joc (Homo Ludens, Huizinga), convenție între același și mereu text, lectură-libertate, lectură devorantă, pluralistă. DA!

Un alt capitol amplu al tezei este *Ulise*. Deconcertant, *Ulise* refuză cititorului, la un prim contact „jocul” (Huizinga) discursului cultural, printr-un soi de agresiune lingvistică nemaîntâlnită în textele moderniste ale epocii. Cititorul, lectorul, devine ezitant, neliniștit și chiar intolerant în fața capcanelor lingvistice. Convenția jocului face ca *Ulise*, ca gen, să fie contestat, ori adulat de către psihanaliză, ca anticipând rețeta postmodernă.

Scriitura lui Joyce este, mai ales în capitolul 15, un scenariu (*play script*), completat cu o regie de scenă, în care lectura textului devine inutilă, se neagă însuși autorul, intriga. Scriitura abundă în afirmații și negații, este impersonală. Spectatorul, spectatorii, autorul, autorii, etc. se neagă permanent, într-o discontinuitate spațială și temporală demnă de *science fiction*.

Intriga (există, oare?) este frecvent neutralizată, fracturată de apariția/intrarea în scenă a lui Stephen ce-și rotește toiagul de frasin intonând un fragment dintr-o slujbă pascală, și a unui Bloom inconștient, abulic, fracturat, reframat. Numele personajelor din capitolul 15 apar deasupra dialogului. Majoritatea presupuselor „acțiuni” ale episodului se desfășoară pe halucinații trimitând la stări de angoasă ale protagoniștilor, o fenomenală tehnică a manipulării a lectorului posibil, probabil, ascuns în textura textului, absent din regia spectacolului gratuit oferit de Bloom & Comp.

Aproape de intrarea spre Nighttown, Stephen și Lynch se îndreaptă spre o locație foarte bine cunoscută. Focalizarea de schimb rapid pe Bloom care îi pierde pe cei doi, pe Stephen și pe Lynch și care, aoi, într-o sarabandă evenimentială „dialoghează” somnambulic cu vardiști, magistrați, clopote, duhuri (anul aparține lui Paddy Dignam), pendule, arcuri de pendule, etc.

Textul *Ulise* este comparabil cu geniile literaturii universale: Homer, Dante, Shakespeare, cu branduri universale, precum este și tema, cu acorduri din Kafka în metamorfoze (M...). De ce nu, Miguel de Cervantes Saavedra, semnifică în planul lecturii opera de artă pe care deja le-ai cunoscut, sunt elita universalității... Devii prin lectură, simultan, *Omul simplu* și *Elita* însăși! Povestea este despre omul simplu, *the ordinary average man*. Rudolf Bloom, Stephen Dedalus sunt ridiculizați, ostracizați, transformați în „ordinary men”, dar care, în unitate, creează acea calitate esențială ce-i conferă individului identitate, autenticitate. Tatăl și-a regăsit fiul spiritual.

Simptomatic, Bloom, Stephen Fiul, nu sunt pribegi, drumeți (*wanderers*), ei nu vor fi părăsit vreodată Dublin-ul, Bloom situându-se așadar, în opoziție cu mitologicul *Ulise* (Odysseus).

Bloom călătorește – voința călătorului său – în torentul impresiilor sale asociative, fizice, vizuale, subliminale care ating, au ca effect conștiința, ca formând parte din judecata de valoare, abilitatea de a înțelege și de a împărtăși sentimentele altei persoane (grec. *empathia*).

Leopold Bloom, ipostaza modernă a eroului grec, își caută cu admirație căminul spiritual, în timp ce Stephen călătorește în speranța că Totul va fi regăsit, o fenomenală tehnică a manipulării cititorului, alt călător în căutarea semnelor-cuvinte, acte de vorbire, enunțuri – limbaj ce sfidează, ce dislocă, destructurează, o tehnică neconvențională ce anulează complet habitudinile cititorului.

Modernismul programatic solicita reframarea (eng. Vb *reframe*) cititorului care, pragmatic, va sfârși tăvălit într-o stare de fierbere.

O cartografie înșelătoare a orașului Dublin, Satyricon, presărată cu disonanțe, experimentalism, nevroze, este promovată de spectacolul cenușii (*grey-dark*) într-un spațiu labirintic în concordanță cu *ebb*-ul (refluxul, *id est* retragerea, declinul) protagoniștilor.

Este Orașul Universal, Babilonul, este Erosul - fior de nelegiuire, reportaj fără camera de filmat, tratatul despre nimic și despre tot, în discontinuitate temporală, spațială, o antinarațiune. Cuvantul lui Joyce reprezintă un joc, iar regulile sunt pentru cei ce le urmează.

Romanul *Ulise* de James Joyce se intersectează, vital, revoluționar, cu cele mai importante viziuni literare, filozofice, naratologice, de psihanaliză, de vizualitate, de stilistica vizualității, de artă, de avangardă. Considerăm teza pe care am elaborat-o un început și o finalitate, dar, mai ales, un început personal în cercetarea operei lui James Joyce.

BIBLIOGRAFIE

- Adămuș, A., *Filosofia Sf. Augustin*, Editura Polirom, 2001;
- Adorno, Th., W., *Minima moralia. Reflecții dintr-o viață mutilată*, Editura Univers, București, 1999;
- Adorno, Th., W., *Teoria estetică*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004;
- Alexandrescu, S., *Privind înapoi, modernitatea*, Editura Univers, București, 1999;
- Andrei, P., *Prelegeri de istoria filozofiei. De la Kant la Schopenhauer*, seria Filozofie, Editura Polirom, Iași, 1973;
- Angelescu, S., *Mitul și literatura*, Editura Tracus Arte, București, 2010;
- Aristotel, *Etica nicomahică*. Traducere, studiu introductiv, comentarii și index de Stella Petecel. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988;
- Auerbach, E., *Mimesis*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967;
- Bachelard, G., *Apa și visele*, Editura Univers, București, 1999;
- Bachelard, G., *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei*, Editura Univers, București, 1995;
- Bachelard, G., *Pământul și reveriile voinței. Eseu asupra imaginilor intimității*, Editura Univers, București, 1999;
- Bachelard, Gaston, *Aerul și visele. Studii asupra imaginarului și fantasticului*, Editura Univers, București, 1997;
- Bahtin, M., *Probleme de literatură și estetică*, Editura Univers, București, 1982;
- Balota, N., *De la Homer la Joyce*, Ed. Ideea Europeană, București, 2007, p. 34
- Balotă, N., *Arta lecturii*, Editura Cartea Românească, București, 1978;
- Balotă, N., *Euphorion, Eseuri*, Editura pentru Literatură, București, 1969;
- Baltrušaitis, J., *Metamorfozele goticului*, Editura Meridiane, București, 1978;
- Barthes, R., *L'empire des signes*, Éd. du Seuil, Paris, 1970, p. 114
- Barthes, R., *Romanul scriiturii*. Traducere de Adriana Babeți și Delia Vasiliu. Editura Univers, București, 1987;
- Bayet, J., *Literatura latină*, Editura Univers, București, 1972;
- Bazin, G., *Clasic, baroc și rococo*, Editura Meridiane, București, 1970;

- Béguin, Albert, *Sufletul romantic și visul*, Editura Univers, București, 1998;
- Berdiaev, N., *Sensul creației*. Traducere de Anca Oroveanu. Prefață, cronologie și bibliografie de Andrei Pleșu. Editura Humanitas, București, 1992;
- Bergson, H., *Teoria râsului*, Editura Institutul European, Iași, 1998;
- Besançon, A., *Imaginea interzisă. Istoria intelectuală a iconoclasmului, de la Platon la Kandinsky*, Editura Humanitas, București, 1996;
- Biemel, W., *Expunere și interpretare*, Editura Univers, București, 1987;
- Blaga, L., *Geneza metaforei și sensul culturii, Opere, vol. 9*, Editura Minerva, București, 1985;
- Bloom, H., *Canonul Occidentului*, Editura Univers, București, 1998;
- Bordieu, P., *Regulile artei. Geneza și structura câmpului literar – studii*, Editura Univers, București, 1998;
- Bos, Jean-Baptiste Du, *Cugetări critice despre poezie și pictură*, Editura Meridiane, București, 1983;
- Bote, L., *Simbolismul românesc*, Editura pentru Literatură, București, 1996;
- Brandes, G., *Principalele curente literare din secolul al XIX-lea*, Editura Univers, București, 1978;
- Brion, M., *Arta abstractă*, Editura Meridiane, București, 1972;
- Buffière, F., *Miturile lui Homer și gândirea greacă*, Edit. Unirea, București, 1987, p. 56
- Burgos, J., *Pentru o poetică a imaginarului*, Editura Univers, București, 1988;
- Caillois, R., *În inima fantasticului*, Editura Meridiane, București, 1971;
- Carsier, E., *Eseu despre om. O introducere în filozofia culturii umane*, Editura Polirom, Iași, 2002;
- Cartoian, N., *Cărțile populare în literatura românească*, Editura Enciclopedică Română, București, 1974;
- Cartoian, N., *Istoria literaturii române vechi*, Editura Minerva, București, 1980;
- Călin, V., *Romantismul*, Editura Univers, București, 1970;
- Călinescu, G., *Estetica basmului*, Editura pentru Literatură, București, 1965;
- Călinescu, G., *Istoria literaturii române (compendiu)*, Editura Minerva, București, 1983;;
- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Minerva, București, 1982;

Călinescu, G.; Călinescu, M.; Marino, A.; Vianu, T., *Clasicism, baroc, romantism*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1971;

Călinescu, M., *Cinci fețe ale modernității*, Editura Univers, București, 1995;

Călinescu, M., *Clasicismul european*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971;

Călinescu, M., *Conceptul modern de poezie (De la romantism la simbolism)*, Editura Univers, București, 1970;

Căpușan, Vodă, M., *Camil Petrescu – Realia*, Editura Cartea Românească, București, 1998;

Cărtărescu, M., *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, București, 1999;

Chevalier, J.; Gheerbrant, A., *Dicționar de simboluri*, vol. 1-3, Editura Artemis, București, 1994;

Cioculescu, Ș., *Aspecte literare contemporane (1932-1947)*, Editura Minerva, București, 1972;

Cioculescu, Ș.; Streinu, V.; Vianu, T., *Istoria literaturii române moderne*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971;

Ciopraga, C., *Literatura română între 1900 și 1918*, Editura Junimea, Iași, 1970;

Ciopraga, C., *Personalitatea literaturii române*, Editura Junimea, Iași, 1973;

Ciorănescu, Al., *Barocul sau descoperirea dramei*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1980;

Cohen, J., *Figuri*, Editura Univers, București, 1980;

Comarnescu, P., *Kalokagathon*, Editura Eminescu, București, 1985;

Constantinescu, P., *Scrieri*, vol. I-III, Editura pentru Literatură – Editura Minerva, 1967-1972;

Cornea, A., *Oralitate și cultură*, Editura Univers, București, 1999;

Cornea, P., *Studii de literatură română modernă*, Editura pentru Literatură, București, 1962;

Crăciun, Gh., *Aisbergul poeziei moderne*, Editura Paralela 45, Pitești, 2002;

Crăciun, Gh., *Istoria didactică a literaturii române*, Editura Magister, 1997;

Croce, B., *Breviar de estetică. Estetica in nuce*, Editura Științifică, București, 1971;

Croce, B., *Estetica*, Editura Univers, București, 1970;

Croce, B., *Poezia*, Editura Univers, București, 1972;

- Crohmălniceanu, Ovid S., *Literatura română între cele două războaie mondiale, I-III*, Editura Minerva, București, 1967-1975;
- Crohmălniceanu, Ovid S., *Literatura română și expresionismul*, Editura Eminescu, București, 1971;
- Curtius, E. R., *Literatura europeană și Evul Mediu latin*, Editura Univers, București, 1970;
- Deleuze, L., *Poetica occidentală*, Editura Univers, București, 1998;
- Densusianu, O., *Opere*, vol. IV, Editura Minerva, București, 1981;
- Densusianu, O., *Opere*, vol. III, Editura Minerva, București, 1977;
- Derrida, J., *Khôra*. Cuvânt înainte al autorului la versiunea românească, traducere, cronologie și postfață de Marius Ghica. Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1998;
- Doinaș, Șt., A., revista „Secolul XX”, 1984, nr. 325-326-327;
- Duda, G.; Mancaș, M.; Sorescu, R.; Vornicu, M.; Zamfir, M., *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830-1870)*, Editura Academiei, București, 1976;
- Dumézil, G., *Mit și epopee*, Editura Științifică, București, 1993;
- Dumitrescu-Bușulenga, Z. (coordonator științific), *Istoria literaturii române*, Editura Academiei, București, 1979;
- Durand, G., *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000;
- Eco, U., *Opera deschisă*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969;
- Eliade, M., *Aspects du mythe*, în colecția „Idées” a Editurii Gallimard, Paris, 1963;
- Eliade, M., *Tratat de istorie a religiilor*, Editura Humanitas, București, 1992;
- Eliade, M.; Culianu, P. I., *Dicționar al religiilor*, Editura Univers, București, 1993;
- Ellmann, R., *Scrisori selectionate ale lui J. J.*, Londra: Faber and Faber, 1975, p. 271
- Elman, R., *James Joyce*, Oxford University Press, 1959, p. 169
- Empson, W., *Șapte tipuri de ambiguitate*, Editura Univers, București, 1981;
- Enescu, R., *Ah urbe condita*, Editura Cartea Românească, București, 1971;
- Evdokimov, P., *Ortodoxia*. Traducere din limba franceză de dr. Irineu Ioan Popa, arhiepiscop vicar. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996;
- Evdokimov, P., *Rugul aprins*. Traducere de diacon prof. Teodor V. Domșa, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1994;

- Evola, J., *Tradiția hermetică. Symbolismul ei, doctrina și «Arta Regală»*, Editura Humanitas, București, 1999;
- Faure, Èlie, *Istoria artei – spiritul formelor*, vol. I-II, Editura Meridiane, București, 1990;
- Faure, Èlie, *Istoria artei*, vol. I-V, Editura Meridiane, București, 1970;
- Ferber, M., *Dicționar de simboluri literare*, Editura Cartier, Chișinău, 2001;
- Ferry, L., *Homo aestheticus*, Editura Meridiane, București, 1997;
- Fonilloux, D.; Langlois, A.; Le Moigné, A.; Spiess, Fr.; Thibault, M; Trébuchon, R., *Dicționarul cultural al Bibliei*, Editura Nemira, București, 1998;
- Foucault, M., *Arheologia cunoașterii*, Editura Univers, București, 1999;
- Foucault, M., *Cuvintele și lucrurile*, Editura Univers, București, 1996;
- Fraser, J., *Intertextual Sirens*, <https://goo.gl/mPbRYF>
- Freud, S., *Despre vis și literatură*, Editura Științifică, București, 1991;
- Freud, S., *Scrieri despre literatură și artă*, Editura Univers, București, 1980;
- Friedrich, H., *Structura liricii moderne*. Traducere de Dieter Fuhrmann, Editura pentru Literatură Universală, București, 1969;
- Frye, N., *Marele Cod. Biblia și literatura*, Editura Atlas, București, 1999;
- Fundoianu, B., *Conștiința nefericită*, Editura Polirom, București, 1999;
- Gadamer, Hans-Georg, *Actualitatea frumosului*, Editura Polirom, Iași, 2000;
- Gadamer, Hans-Georg, *Elogiul teoriei. Moștenirea Europei*, Editura Polirom, Iași, 1999;
- Gană, G., *Melancolia lui Eminescu*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2002;
- Garaudy, Roger, *Despre un realism nețârmurit*, Editura pentru Literatură, București, 1968;
- Gardner, P., în *Kierkegaard. Maeștri spirituali*. Traducere din engleză de Laurențiu Ștefan – Scarlat. Editura Humanitas, București, 1988;
- Gautier, Th., *Istoria romantismului*, Editura Minerva, București, 1990;
- Genette, G., *Figuri*, Editura Univers, București, 1978;
- Genette, G., *Introducere în arhitext, ficțiune și dicțiune*, Editura Univers, București, 1994;
- Genette, G., *Opera artei (I). Imanență și transcendență*, Editura Univers, București, 1999;
- Genette, G., *Opera artei (II). Relația estetică*, Editura Univers, București, 2000;
- Geoffrey de Marmouth, *Istoria regiilor Marii Britanii*, Harmondsworth; Penguin, 1966, p. 72-73
- Ghica, M., *Derrida sau a gândi altfel*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2000;

- Ghidirmic, Ov., *Studii de literatură română modernă și contemporană*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 2002;
- Ghika, M. C., *Estetica și teoria artei*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981;
- Gilbert K. E.; Kuhn, H., *Istoria esteticii*, Editura Meridiane, București, 1972;
- Girard, R., *Minciună romantică și adevăr romanesc*, Editura Univers, București, 1972;
- Goff, Jacques Le, *Imaginarul medieval*, Editura Meridiane, București, 1991;
- Gombrich, E. H., *Artă și iluzie*, Editura Meridiane, Editura Meridiane, București; București, 1973;
- Gombrich, E. H., *Normă și formă*, Editura Meridiane, București, 1981;
- Grigorescu, D., *Istoria unei generații pierdute: expresioniștii*, Editura Eminescu, București, 1980;
- Grimal, P., *Dicționar de mitologie greacă și romană*, Editura Saeculum, București, 2001;
- Groeben, N., *Psihologia literaturii*, Editura Univers, București, 1978;
- Grupul μ, *Retorică generală*, Editura Univers, București, 1972;
- Hajime, N., *Istoria ideilor, Orient și Occident: O istorie comparată a ideilor*. Colecție coordonată de H. R. Patapievici. Editura Humanitas, București, 2001;
- Hartmann, N., *Estetica*, Editura Univers, București, 1974;
- Hegel, G., W., Fr., *Despre artă și poezie*, vol. I-II, Editura Minerva, București, 1979;
- Hegel, G., W., Fr., *Estetica*, apud J. Derrida, *La mythologie blanche, în Rhetorique et philosophie, Poétique*, 5, Paris, Editura du Seuil, 1971; apud Paul Ricoeur, *Metafora vie*, Editura Univers, București, 1984;
- Hegel, G., W., Fr., *Prelegeri de estetică*, vol. I-II, Editura Academiei, București, 1966;
- Hegel, G., W., Fr., *Fenomenologia spiritului*. Traducere de Virgil Bogdan, Editura Academiei, București, 1965;
- Heidegger, M., *Ființă și timp*. Traducere din limba germană de G. Liiceanu și Cătălin Cioabă. Editura Humanitas, București, 2003;
- Heidegger, M., *Ființă și timp*, Editura „Jurnalul literar”, Iași, 1994;
- Heidegger, M., *Introducere în metafizică*. Traducere de G. Liiceanu și Thomas Kleininger. Editura Humanitas, București, 1999;
- Heidegger, M., *Originea operei de artă*, Editura Humanitas, București, 1995;
- Heidegger, M., *Originea operei de artă*. Traducere și note de T. Kleininger și G. Liiceanu. Studiu introductiv de C. Noica. Editura Univers, București, 1982;

- Hersch, J., *Mirarea filozofică. Istoria filozofiei europene*, Editura Humanitas, București, 1994;
- Highet, G., *The Classical Tradition, Greek and Roman Influences on Western Literature*, Oxford University Press, London, 1959, p. 141
- Hocke, G. R., *Manierismul în literatură. Alchimie a limbii și artă combinatorie ezoterică. Contribuții la literatura comparată europeană*, Editura Univers, București, 1998;
- Honour, H., *Romantismul*, vol. I-II, Editura Meridiane, București, 1993;
- Huch, R., *Romantismul german*, Editura Univers, București, 1974;
- Huizinga, J., *Homo ludens*. Traducere din limba olandeză de H. R. Radian. Prefață de Gabriel Liiceanu, Editura Univers, București, 1977;
- Hutcheon, L., *Poetica postmodernismului*, Editura Univers, București, 1997;
- Huyghe, R., *Puterea imaginii*, Editura Univers, București, 1971;
- Ingarden, R., *Studii de estetică*, Editura Univers, București, 1978;
- Ionescu, C., M., *Structura «organon» sau «pleromă»? – postfață la “Structurile antropologice ale imaginarului”*, Editura Univers, București, 1972;
- Iorga, N., *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688-1821)*, vol. I-II, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969;
- Iorga, N., *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea de la 1821 înainte*, Editura Minerva, București, 1983;
- Iorga, N., *Istoria literaturii românești contemporane*, Editura Adevărul, București, 1934;
- Iorga, N., *Istoria literaturii românești contemporane. Introducere sintetică*, Editura Minerva, București, 1988;
- Itu, I., *Dicționar de poezie românească*, Editura Orientul Latin, Brașov, 1992;
- Ivașcu, G., *Istoria literaturii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1969;
- Jakobson, R., *Ce este poezia? în Ce este literatura? Școala formală rusă*, Editura Univers, București, 1983;
- Jankélévitch, V., *Ireversibilul și nostalgia*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998;
- Jankélévitch, V., *Ironia*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994;
- Jauss, H. R., *Experiență estetică și hermeneutică literară*, Editura Univers, București, 1983;
- Jenny, L., *Rostirea singulară*, Editura Univers, București, 1999;

- Joyce and Homer: Return, Disguise and Recognition in Ithaca*, in *Joyce in Context*. Vincent J. Cheng and Timothy Martin, ed. Cambridge: Cambridge University Press, 1992, p.52
- Joyce, J., *Ulysses*, Editura Univers, Bucuresti, 1984
- Joyce, J., *Ulysses*, tead de M. Ivanescu, ed. Venus, Bucuresti, 1992, p. 112
- Joyce, J., *Ulysses*, Wordswortg Classics, Hertfordshire, 2010, p 93
- Jünger, E., *Lauda vocalelor*, în „Secolul 20”, 1984, nr. 325-326-327. Traducere de Grete Tartler;
- Kayser, W., *Opera literară*, Editura Univers, București, 1979;
- Kierkegaard, S., *Școala creștinismului*. Traducere și note de Mircea Ivănescu. Editura Adonari, București, 1995;
- Krauss, W. *Opera și cuvântul*, Editura Univers, București, 1976;
- Kristeva, J., *Problemele structurării textului în Pentru o teorie a textului*, Editura Univers, București, 1980;
- Larroux, G., *Realismul*, Editura Cartea Românească, București, 1998;
- Laupies, F. (sub direcția), *Dicționar de cultură generală*, Editura Amarcord, Timișoara, 2001;
- Lefter, I., B., *Flashback, 1985. Începuturile noii poezii*, Editura Paralela 45, Pitești, 2004;
- Leroi-Gourhan, A., *Gestul și cuvântul*, vol. I-II, Editura Meridiane, București, 1983;
- Lévi-Strauss, Cl., *Antropologia structurală*, Editura Politică, București, 1978;
- Lévi-Strauss, Cl., *Gândirea sălbatică*, Editura Științifică, București, 1970;
- Liiceanu, G., *Încercare în politropia omului și a culturii*, Editura Cartea Românească, București, 1978;
- Losski, V., *Introducere în teologia ortodoxă*. Traducere de Lidia și Remus Rus. Editura Enciclopedică, București, 1993;
- Lotman, M. I. *Lecții de poetică structurală*, Editura Univers București, 1970;
- Lovinescu, E. *Scrieri*, vol. 6, *Istoria literaturii contemporane 1900-1937*, Editura Minerva, București, 1975;
- Lovinescu, E., *Istoria literaturii române contemporane*, vol. I-II, Editura Minerva, București, 1973;
- Lozovan, E., *Dacia sacră*, Editura Saeculum I. O., București, 1998;
- Lukacs, G., *Estetica*, vol. I-II, Editura Meridiane, București, 1972;
- Manolescu N., *Contradicția lui Maioreșcu* (Editura Cartea Românească, București, 1970;

- Manolescu, N., *Aparente paradoxuri despre poezie. Teme*. Editura Cartea Românească, București, 1971;
- Manolescu, N., *Istoria critică a literaturii române*, vol. I, Editura Minerva, București, 1990;
- Manolescu, N., *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu, Critica, Eseul*, vol. 3, Editura Aula, Brașov, 2001;
- Manu, E., *Eseu despre generația războiului*, Editura Cartea Românească, București, 1978;
- Marcus, S., *Poetica matematică*, Editura Academiei, București, 1970;
- Marino, A., *Comparatism și teoria literaturii*, Editura Polirom, Iași, 1998;
- Marino, A., *Dicționar de idei literare, I*, Editura Eminescu, București, 1973;
- Marino, A., *Hermeneutica ideii de literatură*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987;
- Martin, A., Cezar Baltag, în *Poeți contemporani*, Editura pentru Literatură, 1967;
- Martin, J. R., *Barocul*, Editura Meridiane, București, 1982;
- Martin, M., *Identificări*, Editura Cartea Românească, București, 1977;
- Mazilu, H. D., *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, Editura Minerva, București, 1976;
- Micheli, Mario de, *Avangarda artistică a secolului XX*, Editura Meridiane, București, 1968;
- Micheli, Mario de, *Manifeste revoluționare*, Editura Meridiane, București, 1980;
- Micu, D., *Gândirea și gândirismul*, Editura Minerva, București, 1975;
- Micu, D., *Istoria literaturii române (de la creația populară la postmodernism)*, Editura Saeculum I. O., 2000;
- Micu, D., *Început de secol (1900-1916). Curente și scriitori*, Editura Minerva, București, 1970;
- Micu, D., *Literatura română la începutul secolului XX*, Editura pentru Literatură, București, 1964;
- Micu, D., *Modernismul românesc, II, De la Arghezi la suprarealism*, Editura Minerva, București, 1985;
- Micu, D., *Scurtă istorie a literaturii române*, Editura Iriana, București, 1996;
- Mihaies, M., *Ulysses, 732 - Romanul romanului*, Editura Polirom, 2016

- Mihuț, I., *Symbolism, modernism, avangardism*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976;
- Mincu, M., *Ion Barbu. Eseu despre textualizarea poetică*, Editura Cartea Românească, București, 1981;
- Minguet, Ph. J., *Estetica rococoului*, Editura Meridiane, București, 1973;
- Moutsopoulos, E., *Categoriile estetice (introducere la o axiologie a obiectului estetic)*, Editura Univers, București, 1976;
- Munteanu, B., *Panorama literaturii române*, Cleveland, R. D. Sheldon Enterprises Inc. în colaborare cu Editura Cratev, 1996;
- Mustăța, M. (coordonator), Dumitrescu, G.; Mustăța, D.; Mustăța, V.; Predescu, I.; Constantin Popescu N.; Ungureanu, E., *Dicționar de referințe critice pentru literatura română și universală*, Editura Paralela 45, Pitești, 2003;
- Negoșescu, I., *Istoria literaturii române*, Editura Minerva, București, 1991;
- Negoșescu, I., *Însemnări critice*, Editura Dacia, Cluj, 1970;
- Negoșescu, I., *Scriitori moderni*, Editura pentru Literatură, București, 1996;
- Negrici, E., *Introducere în poezia contemporană*, Editura Cartea Românească, București, 1985;
- Negrici, E., *Sistematica poeziei*, Editura Cartea Românească, București, 1988;
- Nemoianu, V., *Îmblânzirea romantismului*, Editura Minerva, București, 1988;
- Nemoianu, V., *O teorie a secundarului*, Editura Univers, București, 1997;
- Nietzsche, Fr., *Așa grăit-a Zarathustra*, Editura Humanitas, București, 1994;
- Nițescu, M., *Poeți contemporani, Sinteze critice*, Editura Cartea Românească, 1978;
- Noica, C., *Cuvânt împreună despre rostirea românească*, Editura Eminescu, București, 1987;
- Noica, C., *Devenirea întru ființă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981;
- Noica, C., *Rostirea filozofică românească*, Editura Științifică, București, 1970;
- Noica, C., *Sentimentul românesc al ființei*, Editura Cartea Românească, București, 1978;
- Noica, Rafail ieromonahul, *Cultura Duhului*, Editura Reintegrarea, Alba Iulia, 2002;
- Ors, Eugenio D', *Trei ore în muzeul Prado. Barocul*, Editura Meridiane, București, 1971;
- Ortega Y Gasset, *Studii despre iubire*, Editura Univers, București, 1992;
- Paleologu, Al., *Simțul practic*, Editura Cartea Românească, București, 1974;
- Paleologu, Al., *Spiritul și litera. Încercări de pseudocritică*, Editura Eminescu, București, 1970;

- Panofsky, E., *Ideea*, Editura Univers, București, 1975;
- Papadima, Ov., *Ipostaze ale iluminismului românesc*, Editura Minerva, București, 1975;
- Papadima, Ov., *O viziune românească a lumii*, Editura Saeculum I. O., București, 1995;
- Papu, E., *Despre stiluri*, Editura Eminescu, București, 1986;
- Pareyson, L., *Estetica. Teoria formativității*, Editura Univers, București, 1977;
- Patapievici, H., T., *Omul recent*, Editura Humanitas, București, 2001;
- Pavel, T., *Lumi ficționale*, Editura Minerva, București, 1992;
- Pavel, T., *Mirajul extralingvistic*, Editura Univers, București, 1993;
- Pârvulescu, I., *Prejudecăți literare*, Editura Univers, București, 1999;
- Perpessicius, *Opere*, vol. I-VI, Editura pentru Literatură – Editura Minerva, București, 1966-1980;
- Petrescu, I., Em., *Eminescu. Modele cosmologice și viziune poetică*, Editura Minerva, București, 1978;
- Picon, G., *Introducere la o estetică a literaturii. Scriitorul și umbra lui*, Editura Univers, București, 1973;
- Piru, Al., *Poezia românească contemporană 1950-1975*; Editura Eminescu, București, 1975;
- Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, Editura Univers, București, 1981;
- Piru, Al., *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura pentru Literatură, București, 1968;
- Pius, S., *Estetica*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975;
- Pleșu, A., *Jurnalul de la Tescani*, Editura Humanitas, București, 1994;
- Pleșu, A., *Pitoresc și melancolie*, Editura Cartea Românească, București, 1981;
- Pogeaux, D. H., *Literatura generală și comparată*, Editura Polirom, Iași, 2000;
- Pop, I., *Avangarda în literatura română*, Editura Minerva, București, 1990;
- Pop, I., *Dicționarul scriitorilor români, A-C*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995;
- Popa, M., *Dicționar de literatură română contemporană*, Editura Albatros, București, 1997;
- Popa, M., *Istoria literaturii române de azi pe mâine, (29 august 1944 – 22 decembrie 1999)*, vol. I-II, Editura Fundația Luceafărul, București, 2001;
- Poulet, G., *Metamorfozele cercului*, Editura Univers, București, 1987;

- Propp, V., I., *Basmul fantastic și rădăcinile lui istorice*, Editura Univers, București, 1981;
- Pușcariu, S., *Istoria literaturii române (Epoca veche)*, Editura Eminescu, București, 1987;
- Rabaté, J. M., *Greek Culture and Joyce*, v. 43, nr 3, 2000, p. 363-367
- Raicu, L., *Practica scrisului și experienței lecturii*, Editura Cartea Românească, București, 1978;
- Raicu, L., *Structuri literare*, Editura Eminescu, București, 1973;
- Ralea, M., *Prelegeri de estetică*, Editura Științifică, București, 1962;
- Rank, O., *Dublul. Don Juan*, Editura Institutului European, Iași, 1997;
- Raymond, J., *Practica literaturii*, Editura Univers, București, 1982;
- Raymond, M., *De la Baudelaire la suprarealism*, Editura Univers, București, 1970;
- Read, H., *Imagine și idee*, Editura Univers, București, 1970;
- Read, H., *Originile formei în artă*, Editura Univers, București, 1971;
- Read, H., *Semnificația artei*, Editura Meridiane, București, 1969;
- Ricoeur, P., *Metafora vie*. Traducere de Irina Mavrodin. Editura Univers, București, 1984;
- Riegl, A., *Istoria artei ca istoria a stilurilor*, Editura Meridiane, București, 1998;
- Rosenkranz, K., *O estetică a urâtului*, Editura Meridiane, București, 1984;
- Rotaru, I., *Literatura română veche*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981;
- Rotaru, I., *O istorie a literaturii române*, Editura Minerva, București, 1987;
- Rougemont, D. de, *Iubirea și Occidentul*. Traducere, note și indici de Ioana Cîndea-Marinescu. Prefață de Virgil Cîndea. Editura Univers, București, 1977;
- Rousset, J., *Literatura barocului în Franța*, Editura Univers, București, 1976;
- Rusu, L., *Eseu despre creația artistică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989;
- Rusu, L., *Logica frumosului*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1968;
- Sanctis, Francesco de, *Istoria literaturii italiene*, Editura Univers, București, 1965;
- Schleiermacher, Fr. D. E., *Hermeneutica*, Editura Polirom, Iași, 2001;
- Schopenhauer, A., *Studii de estetică*, Editura Științifică, București, 1974;
- Schorck, R. J., *Greek and Hellenic Culture in Joyce*, <http://books.google.ro>
- Sebbag, G., *Suprarealismul*, Editura Cartea Românească, București, 1999;

Selejan, A., *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană. România în timpul primului război cultural (1944-1948)*, vol. I-II, Editura Transpers, Sibiu, 1992-1993;

Sergiu, Al. G., *Arhaic și universal*, Editura Eminescu, București, 1981;

Sergiu, Al. G., *Limbă și gândire*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976;

Simion, E., *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator-operă*, Editura Cartea Românească, București, 1981;

Simion, E., *Scriitori români de azi*, vol. I-IV, Editura Cartea Românească, București, 1974-1989;

Socrate, Vlastov, Socrate. Traducere de J. Podorschi, Editura Humanitas București, 2000;

Solier, René de, *Arta și imaginarul*, Editura Meridiane, București, 1978;

Steinhardt, N., *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2001;

Streinu, Vl., *Pagini de critică literară*, vol. I-IV, Editura pentru Literatură – Editura Minerva, București, 1968-1977;

Stuart, G., *James Joyce's Ulysses: A study*, Faber and Faber, 1930, p. 82

Șestov, L., *Athènes et Jérusalem*, Vrin, Paris, 1938, apud N. Berdiaev, *Sensul creației*. Traducere de Anca Oroveanu. Prefață, cronologie și bibliografie de Andrei Pleșu. Editura Humanitas, București, 1992;

Șora, M., *Cunoașterea poetică și mit în opera lui L. Blaga*, Editura Minerva, București, 1970;

Taine, H., *Filosofia artei*, Editura Enciclopedică, București, 1973;

Teuțișan, C., *Eros și reprezentare*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005;

Tieghen, Ph., *Marile doctrine literare în Franța (De la Pleiadă la Suprarealism)*, Editura Univers, București, 1972;

Todorov, T., *Introducere în literatura fantastică*. În românește de Virgil Tănase. Prefață de Alexandru Sincu, Editura Univers, București, 1973;

Todorov, T., *Poetica. Gramatica Decameronului*, Editura Univers, București, 1975;

Toninsend, D., *Introducere în estetică*, Editura All, București, 2000;

Țeposu, R. G., *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Editura Eminescu, București, 1993;

Ungureanu, C., *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, Editura Amarcord, Timișoara, 1995;

Valéry, P., *Poezii. Dialoguri. Poetică și estetică*. Ediție îngrijită și prefațată de Ștefan Augustin Doinaș. Editura Univers, București, 1989;

- Vattimo, G., *Gândirea slabă*, Editura Pontica, Constanța, 1998;
- Vattimo, G., *Sfârșitul modernității*, Editura Pontica, Constanța, 1993;
- Venturi, L., *Istoria criticii de artă*, Editura Univers, București, 1970;
- Vertemont, J., *Dicționar al mitologiilor indo-europene*, Editura Amarcord, Timișoara, 2000;;
- Vianu, T., *Arta prozatorilor români*, Editura Cartea Românească, București, 1984;
- Vianu, T., *Estetica*, Editura pentru Literatură, București, 1968;
- Vianu, T., *Opere*, vol. I-IV, Editura Minerva, București, 1971-1982;
- Vianu, T., *Studii de literatură universală și comparată*, Editura Academiei, București, 1963;
- Vîgotski, L. D., *Psihologia artei*, Editura Univers, București, 1973;
- Volkelt, J., *Estetica tragicului*, Editura Univers, București, 1978;
- Vulcănescu, R., *Mitologie română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985;
- Waren René; Wellen, Austin, *Teoria literaturii*, Editura pentru Literatură Universală, București, 1967;
- Whorf, B., L., *Limba, gândire și realitate*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1970;
- Wölfflin, H., *Principii fundamentale ale istoriei artei*, Editura Meridiane, București, 1968;
- Worringer, W., *Abstracție și intropie*, Editura Univers, București, 1970;
- Zaciu, M. (coordonator), *Scriitorii români*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978;
- Zaciu, M.; Papahgi, M.; Sasu A. (coordonatori), *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, Editura Albatros, București, 2000;
- Zamfir, M., *Din secolul romantic*, Editura Cartea Românească, București, 1989;
- Zamfirescu, D. V., *Nedreptatea ontică*, Editura Univers, București, 1994.

www.rombit.ro/antichitatea_greco_roman_azi

Bibliografia din limba engleza este citata prin intermediul volumului Mircea Mihaies "Ulysses, 732: romanul romanului/ Mircea Mihaies. - Iasi: Polirom, 2016"